

OKTOBER 2002
NUMMER 13

In dit nummer

- **Minister Veerman bezoekt Natuurplanbureau**
- **Minister zet in op agrarisch natuurbeheer**
- **Nieuwe DG LNV ontvangt Tweede Natuurverkenning**
- **Over natuurdoeltypen en het probleem van de vier V's**
- **WUR-Maatschappijwetenschappen maakt kennis met Natuurplanbureau**

En verder:

- **Agenda**
- **Verschenen werkdocumenten**

Nieuws van het Natuurplanbureau

is een gezamenlijke uitgave van de planbureaupartners: RIVM, WUR, RIKZ en RIZA. De Nieuwsbrief is bedoeld voor planbureau medewerkers en/of geïnteresseerden in planbureauwerk binnen de partnerinstellingen.

Redactie: Bram ten Cate,
NPB – vestiging Wageningen
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel. (0317) 47 44 82
E-mail: info@npb-wageningen.nl

Internet: www.natuurplanbureau.nl

Abonnement

Aan- of afmelden voor de Nieuwsbrief kan uitsluitend via bovenstaand mailadres.

Informatie uit deze Nieuwsbrief mag worden overgenomen mits de bron wordt vermeld.

**Nummer 14 van de Nieuwsbrief
verschijnt in december 2002**

Nieuws van het Natuurplanbureau

Minister Veerman bezoekt Natuurplanbureau

Paul Hinssen

Op 4 september bracht de nieuwe minister van LNV, Cees Veerman, een bezoek aan het Natuurplanbureau. Aanleiding was de op handen zijnde aanbidding van de Natuurbalans 2002. De bijeenkomst verliep in een ontspannen, plezierige en open sfeer. Veerman toonde duidelijk meer belangstelling voor inhoudelijke zaken dan voor institutionele.

Op de bijeenkomst waren naast de minister en zijn directeur Natuurbeheer, Seppe Raaphorst, zo'n 15 genodigden aanwezig, afkomstig van RIVM, LEI en Alterra. De bijeenkomst bestond uit drie delen, elk met een inleiding en een discussie. Klaas van Egmond vertelde over de organisatie van het Natuurplanbureau. Maria Witmer lichtte de Natuurbalans 2002 toe, en Wim Lammers tenslotte ging in op actuele onderwerpen.

Zo trok Veerman op het organisatorisch getinte verhaal van Klaas van Egmond als conclusie dat voor het planbureau toegang tot alle relevante data van het grootste belang is en dat het planbureau klaarblijkelijk een opdracht wenst om daaruit een nationaal beeld te destilleren. Bij de toelichting op de Natuurbalans ontlokte de beleids optie "Ecologische Hoofdstructuur(EHS): overheid of particulier?" een spontane reactie aan de minister dat de EHS een taak van overheid én particulier is. Daarbij doelde hij op de natuur welgezinde particulier, met name het agrarisch bedrijf.

Ook de mededeling van Wim Lammers dat er stemmen opgingen om de effectiviteit van het natuurbeleid te analyseren met behulp van Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA), ontlokte een inhoudelijke reactie: "Je moet als beleid gewoon kiezen wat je van waarde acht, en dat moet er

Klaas van Egmond verwelkomt Cees Veerman

gewoon komen. MKBA voegt daar niets aan toe". Hierop volgde een levendige discussie, waarin ook de effectiviteitstoets van investeringen van het Centraal Planbureau aan bod kwam, die bij ICES-projecten is toegepast. Later vulde Veerman hierbij aan: "Ik heb niets tegen

Minister zet in op agrarisch natuurbeheer

Op 12 september overhandigde Klaas van Egmond, de directeur van het Milieu- en Natuurplanbureau, de Natuurbalans 2002 aan minister Cees Veerman van LNV. De minister gaf aan te zoeken naar een nieuwe balans tussen natuur en landbouw, waarbij een grotere rol zal worden weggelegd voor de boer als beheerder van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De provincies zullen door het rijk worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid om te komen tot meer ruimtelijke samenhang bij de vorming en bescherming van de EHS.

Tijdens de perspresentatie werd ingegaan op de vraag of met agrarisch natuurbeheer wel dezelfde natuurwaarde kan worden bereikt als met beheer door de grote natuur- beschermingsorganisaties. Op dit moment wordt het agrarisch natuurbeheer ruimtelijk nog onvoldoende gekoppeld aan versterking van het EHS-beleid en is sprake van tijdelijke beheersovereenkomsten voor de duur van zes jaar. (Meer informatie is te vinden op www.rivm.nl of op www.natuurplanbureau.nl)

kwalitatieve analyses, integendeel, je moet je niet laten terroriseren door de macht der getallen". Toen Wim aangaf de discussie hierover graag voort te zetten, nodigde Cees Veerman hem ter plekke hiervoor uit.

Al met al een geslaagde bijeenkomst, waarbij het gevoel achterbleef van 'deze minister, daar hebben we wat aan'.

Nieuwe DG LNV ontvangt Tweede Natuurverkenning

Jaap Wiertz

Op 17 Juli was het dan zover. De tweede Nationale Natuurverkenning was gereed en werd aangeboden aan de nieuwe Directeur-Generaal van LNV, André van der Zande. De beleidsgerichte samenvatting was weliswaar al eerder openbaar gemaakt, nu lag er het complete eindrapport inclusief de wetenschappelijke onderbouwing. Reden voor een klein feestje, dit keer niet in Bithoven of Den Haag, maar op de locatie Alterra.

Een boek in twee delen? Ja en nee. De beleidsgerichte samenvatting (deel 1) is al op 12 april verzonden aan de Tweede Kamer om een rol te kunnen spelen in de behandeling van de Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening (VIJNO). Nu de wetenschappelijke onderbouwing (deel 2) ook klaar is, zijn beide delen in één band gepubliceerd. Het complete boek is feestelijk aangeboden en ook breed verspreid.

Fred Langeweg (plaatsvervanger van Klaas van Egmond) bood de NVK2 aan namens de leiding van het Milieu- en Natuurplanbureau. Ook de Raad van Bestuur van de WUR was op hoog niveau vertegen-

woordigd in de persoon van de voorzitter, Aalt Dijkhuizen, die de nieuwe DG hartelijk welkom heette op de locatie Wageningen. André van der Zande trad hier echter eigenlijk op eigen terrein op!

Ondanks de vakantieperiode was er ruimschoots pers aanwezig, zowel van radio (Vroege Vogels) als van kranten en dagbladen. Ook de milieu- en natuurorganisaties hebben zich laten zien. Na de aanbieding aan de DG volgde een inhoudelijke uiteenzetting door het hoofd van het Natuurplanbureau Leon Braat en de beide projectleiders Gert Eggink en Jaap Wiertz. Deze Natuurverkenning geeft aan hoe de natuur en het landschap in Nederland zich de komende 30 jaar kunnen ontwikkelen.

Vier politiek-culturele verschillende scenario's zijn daarvoor verkend, voortbouwend op de scenario's van IPCC (International Panel on Climate Change) en CPB (Centraal Planbureau).

De effecten op natuur en landschap zijn bepaald in vrije trendanalyses en berekend met de planbureau-modellentrein van RIVM-Alterra-LEI. Het beschikbaar komen van (veel) landbouwgrond biedt kansen voor de ontwikkeling en stimulering van nieuwe natuur. Om bestaande natuur te beschermen en het zoveel mogelijk bevorderen van de biodiversiteit blijkt het nog steeds het meest effectief om de nieuwe natuur en agrarisch natuurbeheer zoveel mogelijk rond de bestaande Ecologische Hoofdstructuur te plaatsen.

Na afloop ontvingen de aanwezigen in de binnentuin van Alterra een exemplaar van het boek, en proefde iedereen een stukje van de 'NVK-in-taartvorm'.

Milieubalans 2002

De Milieubalans beschrijft de ontwikkeling in de toestand van het milieu en de effectiviteit van het gevoerde beleid. In september is de Milieubalans 2002 verschenen. Belangrijke conclusie is dat de internationale milieuverplichtingen een forse opgave voor Nederland zijn.

Voor meer informatie surf naar www.rivm.nl/milieu.

Agenda

30 oktober 2002

Gebruikersbijeenkomst Duurzame Informatie Natuurplanbureau

Tijd: 15.00 – 17.00 uur

Locatie: Wageningen of Bithoven

Organisatie: Natuurplanbureau

Meer info: Anne Schmidt (0317 47 47 08) of Bram ten Cate (0317 47 44 82)

Verschenen Werkdocumenten

In de reeks 'Planbureau – werk in uitvoering' zijn sinds juli 2002 verschenen:

02/02 Geertsema, W. Het belang van groenblauwe dooradering voor natuur en landschap. Achtergronddocument Natuurbalans 2002

02/03 Sanders, M.E. Beleidsevaluatie Agrarisch Natuurbeheer. Voortgang, knelpunten en effectiviteit

02/04 Opdam, P..F.M. Natuurbeleid, biodiversiteit en EHS: doen we het wel goed?

02/05 Veer, M. & M. van Middelkoop. Mensen en de natuur; recreatief gebruik van natuur en landschap

02/06 Kuindersma, W., H.M.P. Capelle, R.C. van Apeldoorn & W.W. Buunk. Bescherming natuurgebieden en soorten in Nederland vanaf 2002

02/07 Sival, F.P., A. van Hinsberg, P.C. Jansen, D.J. van de Hoek & M. Esbroek. Overlevingsplan Bos en Natuur. Achtergronddocument Natuurbalans 2001

Werkdocumenten zijn verkrijgbaar bij het secretariaat van het Natuurplanbureau – vestiging Wageningen (gebouw Alterra-oost, kamer 1.422; tel: (0317) 47 78 45.

e-mail: info@npb-wageningen.nl.

Werkdocumenten in deze reeks zijn ook te downloaden via het interne gedeelte van de NPB-website (www.natuurplanbureau.nl)

Over natuurdoeltypen en het probleem van de vier V's¹ Interview met Rien Reijnen en Arjen van Hinsberg

Florence van den Bosch

In 2000 hebben Rien (Alterra) en Arjen (MNP-RIVM) meegewerkt aan de Natuurbalans. Ze hebben een verkenning gedaan naar de haalbaarheid van de natuurdoeltypen in het licht van de te verwachten milieu- en ruimtecondities – verdroging, verzuring, vermesting en versnippering – in 2020. De ontwikkelde methodiek voor het meten van milieudruk wordt nu ingezet bij het verzuringsbeleid en het gebiedsgericht milieubeleid. Het onderzoek naar versnippering heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van beleid voor robuuste verbindingen.

De Natuurdoeltypen stammen uit 1995. Het handboek 'Natuurdoeltypen' van Dick Bal (EC-LNV), waarin de

gedaan van de voorloper van die kaart; we hebben gekeken naar wat voor milieucondities de natuurdoeltypen nodig hebben en in hoeverre die milieucondities gerealiseerd worden met het milieubeleid. Daarnaast hebben we gekeken naar de ruimtelijke configuratie van de natuurdoeltypen."

Het is een ingewikkelde kaart, door een ingewikkeld proces tot stand gekomen

Omdat niet alleen de haalbaarheid van bepaalde natuur op bepaalde plekken, maar ook het bestuurlijk proces bepalend is geweest voor hoe de kaart er uit kwam te zien, konden Rien en Arjen er niet meteen mee aan de slag. Zo was bijvoorbeeld niet duidelijk welke natuurwaarden precies werden

nagestreefd binnen bijvoorbeeld multifunctionele natuurdoeltypen. Arjen: "We moesten een aantal aannames maken om de kaart om te zetten naar onze modellen. Dat hebben we gedaan in nauw overleg met de provincies."

Milieumaatregelen zijn ontoereikend om de gewenste natuurdoeltypen te realiseren

De huidige milieukwaliteit is nog veel te slecht om de gewenste natuur te kunnen realiseren. Arjen en Rien hebben getoetst of het effect van voorgenomen milieumaatregelen voldoende is om de natuurdoeltypen te kunnen realiseren. Arjen: "Om het effect van verdroging te

meten, hebben we een analyse gemaakt van in hoeverre voorgestelde anti-verdrogingsmaatregelen zouden leiden tot het oplossen van knelpunten in de grondwaterstand. Voor depositie van stikstof en potentieel zure stoffen uit de lucht, zijn we nagegaan of de emissiedoelstellingen zoals beschreven in het Göteborg-protocol van de EU voldoende waren om de gewenste milieucondities voor natuurdoeltypen te realiseren."

Het wekt geen verbazing dat uit de analyse bleek, dat voorgenomen milieumaatregelen ontoereikend zijn om de gewenste natuurdoeltypen te kunnen realiseren. Op dit moment worden er speciale maatregelen als het Overlevingsplan Bos en Natuur (OBN) genomen om de grootste milieuschade in enkele gebieden op te vangen. Zo'n maatregel bestaat bijvoorbeeld uit het uitbaggeren van een verzuurd ven. De terreinbeheerders kunnen voor dat soort zaken subsidie krijgen. Rien: "Maar onder de huidige milieucondities is zo'n ven over vijf jaar natuurlijk opnieuw verzuurd."

Op de natuurdoeltypenkaart zie je een zeer fijnmazig versnipperd patroon, soms welhaast op perceelsniveau

Dan heb je nog het probleem van de versnippering. Rien: "De ruimtelijke samenhang is met een model berekend. We zijn op basis van de natuurdoeltypen, zoals die op kaart staan,

Rien Reijnen

nagegaan welke diersoorten en welke dichtheden je er kunt verwachten. We wilden dit ook nagaan voor de bestaande situatie, maar dan heb je zo veel data nodig over hoe het er nu uit ziet; dat is heel lastig." Gebleken is, dat zowel de huidige als de te realiseren natuur te veel versnipperd is. Rien: "Onze analyse laat zien dat het gebrek aan de onderlinge ruimtelijke samenhang een belemmering is voor het voortbestaan van soorten. De meeste gebieden in Nederland zijn te klein voor diersoorten om er zelfstandig in voort te bestaan. We zijn dit nagegaan voor vogels, zoogdieren, een aantal reptielen en vlinders. Op de natuurdoeltypenkaart zie je een zeer fijnmazig versnipperd patroon, soms welhaast op perceelsniveau." Fijnmazige versnippering is het gevolg van het feit dat een aantal provincies de natuurdoeltypen, zoals ze op kaart zijn gezet, hebben aangepast aan de doelstellingen van de verschillende terreinbeheerders. Een aantal provincies hebben een meer globale manier gekozen om natuurdoeltypen op kaart te zetten; ook deze provincies zullen echter geconfronteerd worden met het gegeven dat de terreinbeheerders niet verplicht zijn om zich te houden aan wat er op de natuurdoeltypenkaart staat. Het komt er dus op neer dat de terreinbeheerders bepalen welke natuur zij op hun

Arjen van Hinsberg

natuurdoeltypen zijn beschreven, was de basis voor een ruimtelijke toewijzing van de natuurdoeltypen door de provincies. Dat wil zeggen: de provincies hadden de taak om uit te zoeken wáár welke natuurdoeltypen gerealiseerd zouden (kunnen) worden. Arjen: "In 2000 hebben de provincies samen met EC-LNV een natuurdoeltypenkaart gemaakt. Wij hebben een diepte-analyse

¹ verdroging, verzuring, vermesting en versnippering

Maatschappij- wetenschappen van Wageningen UR maakt kennis met Natuurplanbureau

Tanja de Koeijer

Het Natuurplanbureau (NPB) organiseerde op 25 september j.l samen met het LEI een studiemiddag in Den Haag. Centraal stond het bevorderen van de ondersteuning van het NPB door de Kenniseenheid Maatschappij (KEM) van Wageningen UR.

Joep Dirx presenteerde de pas verschenen Natuurbalans, waarna Jaap Wiertz de ruim 30 aanwezigen door de Natuurverkenningen leidde. Beiden benadrukten het belang van sociale, culturele en economische aspecten in de producten van het Natuurplanbureau.

Cees van Bruchem (landbouweconoom en lid eerste Kamer) en Cees van Woerkom

(hoogleraar Communicatie- en Innovatiestudies en tevens wetenschappelijk directeur van de KEM) fungeerden als co-referent.

Op basis van het Strategisch akkoord verwacht Van Bruchem meer aandacht voor de kosteneffectiviteit van het natuurbeheer. Ook vraagt hij zich af wat de gevolgen van de vergrijzing zullen zijn. Neemt de hoeveelheid tijd voor recreatie in de natuur hierdoor af? Willen de vele ouderen straks wel ruim groen wonen of juist dichtbij allerlei voorzieningen? Het Strategisch akkoord legt meer nadruk op de rol van provincies en gemeenten voor de ruimtelijke ontwikkeling. Dit betekent veel onzekerheid over het te verwachten beleid. Wellicht zou een analyse van het gedrag van deze overheidslagen in het verleden iets kunnen zeggen over de toekomst?

Van Woerkom vraagt zich af of de natuurwaardering door burgers nu gestegen is door de accent-

verschuiving in het natuurbeleid naar meer 'Natuur voor mensen'? Kan dat nu sociaal psychologisch als een geslaagd project worden beschouwd? Ook is hij kritisch over contracten zoals die nu in Programma Beheer worden afgesloten om natuur te produceren. Voor een duurzaam effect is het belangrijk dat de boeren vertrouwen hebben in de overheid en daadwerkelijk iets zien in natuurontwikkeling en zelf iets willen bijdragen. Hebben de boeren die intentie wel? Tenslotte verontrust het hem dat zo weinig jongeren in de natuur komen. Waar liggen de culturele spanningen in het aanbod van natuur en hun leefwereld?

De hierna volgende discussie ging over onderwerpen als draagvlak voor het natuurbeleid, continuïteit bij agrarisch natuurbeheer, de link tussen natuur en cultuurhistorie, verinnerlijking van het natuurbeleid versus de hoogte van beheersvergoedingen en de link tussen de

beslissingen van de boeren en het uiteindelijke resultaat op macroniveau.

Mede dankzij de grote opkomst van zowel KEM-onderzoekers als medewerkers van het NPB was het een geslaagde middag. De KEM-onderzoekers hebben meer inzicht gekregen in de aard van de producten van het NPB terwijl de NPB-medewerkers nieuwe ideeën hebben opgedaan over relevante onderzoeksthema's. De middag bood tevens ruime mogelijkheden om onderling kennis te maken waarvan ruim gebruik is gemaakt. Deze middag heeft een goede basis gelegd om de ondersteuning van het NPB vanuit de KEM uit te diepen.

Binnenkort volgt een inhoudelijk verslag. Daarnaast zullen de grote lijnen worden omgezet in een onderzoeksagenda. Hiervoor kunnen suggesties worden gedaan bij Tanja de Koeijer (t.j.dekoeijer@lei.dlo.nl).

eigen terrein willen realiseren. Omdat dit per terreinbeheerder kan verschillen, en omdat verschillende terreinbeheerders naast elkaar gelegen relatief kleine stukken natuur op verschillende manieren beheren, worden bepaalde diersoorten in hun voortbestaan belemmerd.

Beheerders realiseren geen natuurdoeltypen, maar beheerpakketten

Het valt dus niet mee om te sturen op natuurdoeltypen. Dat blijkt ook al uit het feit dat de natuurdoeltypen en het Programma Beheer² twee systemen zijn die los staan van elkaar. Rien: "Voor subsidie-aanvraag door terreinbeheerders in het kader van het Programma Beheer is besloten om niet uit te gaan van de natuurdoeltypen, maar van een aangepaste en versimpelde

indeling: de beheerpakketten." De terreinbeheerders richten zich dus niet op realisatie van natuurdoeltypen, maar op het voldoen aan vereisten van beheerpakketten die een heel andere systematiek kennen. Arjen: "Dat maakt het sturingsmodel wat lastiger, want stel dat de rijksoverheid milieudoelen gaat aanpassen aan de natuurdoeltypenkaart. Dan kan het probleem ontstaan dat terreinbeheerders beheerpakketten proberen te realiseren die niet haalbaar zijn binnen de gestelde milieueisen van het rijk."

Geen meetnet in 2005

En dan is er nog het probleem van de monitoring. Rien: "Er is nog geen meetnet om de ontwikkelingen goed te volgen. Volgens mij staat in Natuur voor Mensen dat het monitoring-systeem in 2005 zou moeten werken, maar dat zie ik nog niet gebeuren." Wel worden momenteel de pluspakketten van het Programma Beheer gemonitord, maar "dat geeft

geen goed beeld van de kwaliteit van natuurdoeltypen", aldus Rien. Monitoring van het Programma Beheer is erop gericht na te gaan in hoeverre de beheerders de door hen aangevraagde pakketten daadwerkelijk realiseren; niet om na te gaan in hoeverre de natuurdoeltypen gerealiseerd zijn.

Onderzoek voor het Natuurplanbureau werkt direct door in het beleid

Gevraagd naar hoe ze het vinden om voor het Natuurplanbureau te werken, reageren beide heren positief. Arjen "hoort" bij het Natuurplanbureau in Bilthoven, dus van hem wordt niet anders verwacht. Arjen: "Het interessante van dit onderzoek vond ik het bij elkaar brengen van verschillende werelden: de provincies, het rijk en het onderzoek, en het combineren van milieu- en natuurdoelen."

Rien: "Voor mij is van belang dat er ook iets wordt gedaan met mijn werk. Onderzoek voor het Natuurplanbureau werkt direct door in het beleid. Zo heeft het onderzoek naar de ruimtelijke samenhang van de natuurdoeltypen bijgedragen aan ontwikkeling van beleid voor robuuste verbindingen."

Overigens zal het bestaan van een nieuw kabinet zijn sporen nalaten op het natuurbeleid.

Rien: "Als het beleid de nadruk gaat leggen op het agrarisch natuurbeheer, dan moet er een nieuwe verkenning komen. We moeten onderzoeken of je met agrarisch natuurbeheer de natuurdoelen kunt halen."

² Het Programma Beheer is een programma voor het leveren van subsidie aan terreinbeheerders; subsidie wordt gegeven op basis van het door de terreinbeheerder aangevraagde beheerpakket.